

Nyhet

Etableringen av nyanlända kan vara kommuners överlevnad

Leder

Gamle, folk og politikk

Nyhet

Norge i juridisk knipa om utstationeringsdirektivet

Nyhet

Jobpræmie skal skaffe flere danske langtidsledige i arbejde

02. Februar 2017

Tema: 100-årsbølgen treffer Norden

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 1/2017

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd
Nordisk ministerråd er ikke ansvarlig for
innholdet i artiklene

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Gamle, folk og politikk.....	3
Flyktingar ger nytt liv åt finska Punkalaidun, kjent for sine likkistor.....	4
Vappu Berggren: Det er klart - verden har forändrats på 100 år	9
"Välfärdsmodellen sårbar för hög invandring av personer med låga kvalifikationer"	12
Færøerne stævner mod drømmemålet - 50.000 indbyggere.....	15
Nyanlända är en av lösningarna på behovet av arbetskraft.....	18
Etableringen av nyanlända kan vara kommuners överlevnad.....	20
Jobpræmie skal skaffe flere danske langtidsledige i arbejde	23
Norge i juridisk knipa om utstationeringsdirektivet	25

Gamle, folk og politikk

Færøyene vil lokke kvinner hjem. Øyriket har kvinneunderskudd. Som i mange utkantstrøk i Norden er befolkningssammensetningen i ubalanse, de unge trekkes til urbane strøk, og de eldre blir eldre. «Hundreårsbølgen treffer Nordens arbeidsliv» er tema i AIN nr 1 2017. Kan migranter tette hullene i arbeidsmarkedet i utkantNorden når helse- og omsorgsoppgavene vokser?

LEDER

02.02.2017

AV BERIT KVAM

Finland feirer 100 år i 2017. En måned etter at nasjonen ble født kom lille Vappu til verden i Punkalaidun. «Det er ikke noe spesielt å bli hundre. Det er når barnet ditt blir 73, at man merker at man er gammel», sier hun i samtale med vår korrespondent Bengt Östling. Hun sluttet å gymme da hun var 97, nå trenger hun rullator og hjemmesykepleie tre ganger om dagen.

30 % av innbyggere i Punkalaidun er over 65 og har nådd finsk pensjonsalder. Generelt i Finland er andelen 20 %. Nå forsøker politikerne i utkantstrøk å få nye innbyggere til bygdene. Punkalaidun er en av de små kommunene som strever med å opprettholde en befolkning på 3000. Flyktningene er derfor en uvurderlig resurs både på arbeidsmarkedet og i miljøet.

Færøyene runder snart 50 000 innbyggere. En etterstrebet milepæl. Politikerne har satset på transport, bygge veier og tunneler, så det skal bli lettere å ferdes mellom øyene i riket. Sånn har de klart å lokke menn til arbeidsplasser hjemme. Men det skal annen lut til for å lokke utdannete kvinner i urbane strøk til utkantNorden. På Grønland går folketallet ned.

20. januar passerte Sverige, Nordens mest folkerike land, 10 millioner innbyggere etter en rivende befolkningsutvikling. På tretten år gikk innbyggertallet fra ni til ti millioner, mens det tok 35 år fra 8 til 9 millioner. Totalt teller Nordens befolkning nå 26,5 millioner mennesker. Urbane strøk trekker. Det er her veksten har vært sterkest. Hva er problemene med det?

Vår største utfordring fremover er ikke flyktningene, men hvordan vi skal rekruttere arbeidskraft, sier integrasjonssjefen i Krokum kommune. Sammen med nabokommune Åre i Sverige, kappes hun om å få flyktninger i jobb. Hun er overbevist om at de må lykkes med å integrere nyankomne for å møte fremtidens behov for arbeidskraft.

Det er mange innvandrere som må til, hvis generasjonsregnskapet skal gå opp. Migrasjon hjelper, men det er bare en av løsningene på fremtidens arbeidskraftsbehov, sier Nordregios Timothy Heleniak, som sammen med nordiske kolleger nylig har avsluttet prosjektet «Demografi og velferd».

De demografiske utfordringene handler om å få en balanse mellom kvinner og menn, mellom unge og gamle, fødsel og død, innflytting og utflytting. Det er komplekse saker både å måle og forutse hvordan befolkningsutviklingen blir. Den kraftige befolkningsutviklingen i Sverige gir bare en antydning om uforutsigbarheten i anslagene, slik vi viser i Tema.

Som Færøyene trenger kvinner, trenger utkantstrøk som Punkalaidun og Krokum å trekke til seg nye innbyggere. Hvis ikke noe gjøres, taper utkantene konkurransen om arbeidskraften.

Timothy Heleniak er inne på det. Det er behov for et mangfold av innsatser, ikke minst bedre metoder for validering av nyankomnes kunnskaper, det trengs arbeidsplasser og et sosialt liv, og som Færøyingene må de jobbe for å få kvinnene tilbake til utkantNorden.

Flyktingar ger nytt liv åt finska Punkalaidun, känt för sina likkistor

Vägen till Punkalaidun är vacker, men förrädiskt krokig och hal vintertid. Det här är långt ute på landet. Vi ska möta en åldrande befolkning i en finsk kommun som välkomnar invandring med nya metoder.

TEMA

02.02.2017

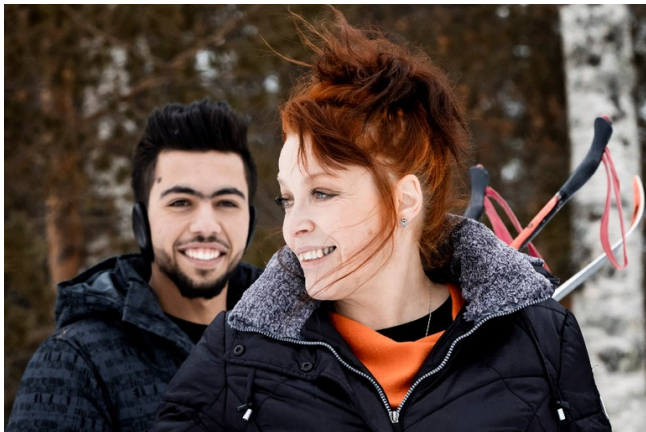
TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO CATA PORTIN

Vägnamnet "Taikayön tie" används i marknadsföringen och syftar på magiska nätter då vad som helst kan hända. För många hundra flyktingar har önskedrömmen redan blivit verklighet. De har som kvotflyktingar valts ut för att få komma till Punkalaidun.

Den första finländare de möter är ofta Maarit Tiittanen. Hon är kommunens enda anställda i ett projekt som är unikt för Finland. Hon möter på flygfältet, kör dem till deras nya hem,

installerar dem i en helt ny värld, skapar nätverken som möjliggör nystart.

För burmeser, syrier eller etiopier, som är vanligaste nationaliteter, är det mesta nytt. Det finns många praktiska saker att lära sig, vid sidan av behovet att snabbt lära sig läsa och skriva på finska, för att få jobb och finländskt medborgarskap.

Maarit Tiittanen och Shady Almohamed från Syrien.

Det finns en flyktingförläggning i kommunen också, med plats för 200 asylsökare som väntar på skydd i Finland. Kommunen äger huset där Röda korset bedriver verksamheten.

Där är det inte många som stannar mer än nödvändigt. Många av dem som får asyl vill flytta till huvudstadsregionen. De som nekas asyl förväntas lämna landet.

Den frågan är mycket aktuell i Finland efter fjolårets stora flyktingström. Frågan är också vem som tar hand om dem som trots allt stannar. Det kan också bli en uppgift för Maarit Tiittanen. Men hennes jobb är redan omfattande med de närmare 100 kvotflyktingarna.

Utflyttarbygd

Punkalaidun ser definitivt ut som en välmående jordbrukskommun, också mitt i vintern. Stora arealer odlad åkermark. Mjölproduktion. Svinuppfödning. Några fåruppfödare. Välskötta gårdar. Men det finns också tomma, förfallna hus. Mycket har hunnit hända i kommunen.

Redan före EU-anslutningen började de små bondgårdarna försvinna och åkrarna paketeras. Det fanns inte jobb i städerna. Sverige värvade arbetskraft. Finland devalverade marken med 30 procent.

Under ett enda år i slutet av 1960-talet flyttade över 40 000 finländare till Sverige. Också från Punkalaidun. Ett fåtal kom hem igen. Kommunen närmar sig nu oroande nära 3 000 invånare. Den årliga minskningen har varit kring 50 personer. Här har de avlidna sedan många år varit fler än de nyfödda i kommunen.

För några år sedan var Punkalaidun nära att ge upp och låta sig slås ihop med grannkommunerna. Men fullmäktige sa nej.

Allt det här kan förklara varför flyktingarna är så välkomna.

”Punkalaidun-modellen”

Punkalaidun har redan flera gånger belönats för bland annat ”föredömligt främjande av etniska relationer”.

Kommunen är redan inne på sitt andra EU-Leader-projekt gällande invandring till landsbygden. Det planeras som bäst.

Kommunen har i flera år tagit emot kvotflyktingar och utvecklat egna modeller för integration, bland annat genom att skapa nätverk för företag, tredje sektorn och kommunen, så att de nyanlända får utbildning, jobb och hjälp med att komma igång.

”Made in Finland”

En av kommunens största arbetsgivare är SHT-Tukku, företaget som tillverkar och importerar allt som Finlands begravningsbyråer behöver. Blommor, dekorationer - och likkistor.

Fabriken sysselsätter ett hundratal trähantverkare, som bygger ett stort antal modeller av kistor, men också tillverkar lekmöbler och andra träföremål.

De flesta finländarna vill ha tygdraperade kistor av billigare träslag, men här tillverkas också många andra modeller. Den nyaste är en båtmodell designad av Risto-Matti Ratia, för den sista seglatsen.

På fabriken har inte personalens ursprung eller tro någon betydelse.

Kyi Kyi Kyng hör till de burmesiska kvotflyktingar som har fått jobb på fabriken. Hennes familj kom från Burmas flyktingläger år 2008 och hon har skaffat sig utbildning, eget hem, jobb och finländskt medborgarskap.

Hon sätter stolt den flagglogo på plats, som visar att kistan hon dekorerar är av hög finländsk kvalitet.

Hon fungerar ofta som ett exempel på hur en lyckad integration kan fungera på landsbygden.

Död ger bröd

SHT-Tukku står för en stor del av Finlands likkistor. Det finns några andra mindre fabriker, och en del kinesisk bilimport av likkistor.

-Här är man stolt över sitt hantverk och tänker knappast så mycket på att det ska ligga döda människor i de här kistorna, tror Jari Leminen. Likkistor behöver de flesta, oberoende av tro.

Ett tiotal av de anställda är för tillfället av utländsk härkomst. De ger ett välkommet tillskott i personalen. Jari Leminen uttrycker sig försiktigt. Han väljer de mest kompetenta anställda, oberoende av nationalitet eller ursprung. Men många av invandrarna hittar sin första praktikplats här.

Här ses flyktingarna som en resurs. Det verkar vara en allmän åsikt bland företagarna. Däremot verkar invandrarna inte tillsvidare ha någon plats i de kommunala framtidsplanerna för näringslivsutveckling, varken som innovativa företagare, mångkulturella exportkontakter eller konsumenter

Inte lätt att komma in i Punkalaidun

Nya invånare syns tydligare i befolkningsstrukturen. Det är inte enkelt att integrera invandrare i kommuner på landsbygden, påpekar delegationen för etniska relationer vid Justitieministeriet, som senast belönade Punkalaidun kommun.

Det är inte lätt att komma in i Punkalaidun, säger många nyinflyttade invånare. Det gäller oberoende om man kommer från grannkommunen eller andra sidan jordklotet.

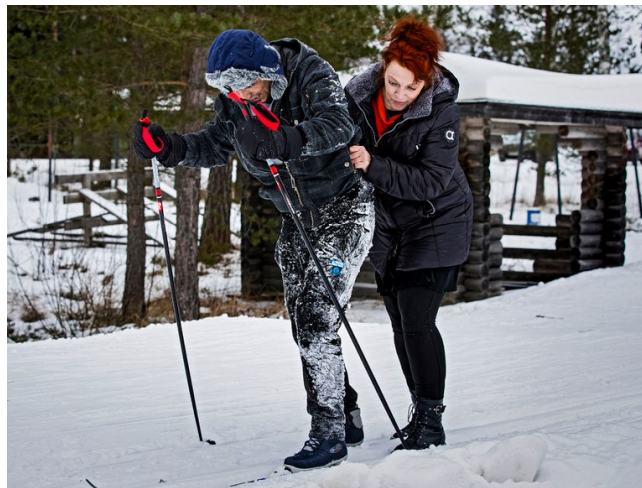
Maarit Tiittanen håller med. Hon driver projekten för att få invandrare att komma till rätta i kommunen. Mycket handlar tydligen om hennes smittande entusiasm, nätverken hon har lyckats bygga, och den optimism och välvilja som verkar finnas överallt.

-Något 8-16-byråkratjobb är det inte, jag får samtal dygnet runt om de mest oväntade problem som kan uppstå, avslöjar hon.

Halka i skidbacken inte det värsta

Den dag vi besöker Punkalaidun står en friluftsdag på programmet. Några familjer värmer sig vid brasan och ska för första gången i sitt liv stå på skidor. Det går inte alls bra. Skidorna är alldeles för hala.

Modigast är Shady och Waled Almohamed, som trotsar de glada skratten från publiken. Konceptet snö och is är främmande för familjen som kommer från Syrien, via Libanons flyktingläger.

Efter ett år i Punkalaidun är finskan fortfarande det största problemet. Språket är svårt. Finländska matvanor och traditioner får man vänja sig vid.

Mest förundrar sig familjen Almohamed över svårigheten att få kontakt med finnarna i deras hem.

Både föräldrarna och de tre sönerna på plats försäkrar ändå att allt går bra. Ett pressklipp som googlas fram från tidigare avslöjar ändå att också den här familjen i början fick ett argisint bemötande från några bybor som inte gillade nykomlingarna.

Maarit Tiittanen medger att det har funnits problem. Men det verkar fungera bättre nu.

Politisk enighet om allt

I det stiliga kommunhuset möter vi två sannfinländska politiker och en från Centerpartiet, som är störst i fullmäktige.

Kommunfullmäktiges ordförande Outi Uusi-Kouvo från Centern, flankerad av Ari Prihti som är kommunstyrelsens ordförande, och Martti Mölsä som sitter i kommunfullmäktige och i Finlands riksdag.

De partierna är ledande i kommunen liksom i landets regering, tillsammans med Samlingspartiet, som är tredje störst också här. I senaste kommunalval halverades socialdemokraterna till två mandat och Vänsterförbundet har ett. Sannfinländarna fick storseger för fyra år sedan.

Kommunfullmäktiges ordförande Outi Uusi-Kouvo representerar Centern och förklarar bakgrunden:

-Jordbruket har förändrats mycket, ända sedan 60-talet har personalbehovet minskat då gårdar har slagits ihop. Outi Uusi-Kouvo är själv invandrad från en grannkommun, gift till ett lantbruk, men med jobb som revisor vid sidan om.

Hon känner till problemet med att etablera sig på en främmande ort, och om man kommer utifrån med annat språk är det ännu svårare. Men invandrarna är välkomna försäkrar centerledaren.

Integrering lönar sig

De sannfinländska politikerna, Ari Prihti som är kommunstyrelsens ordförande, och Martti Mölsä som sitter i kommunfullmäktige och i Finlands riksdag, är eniga.

-Satsningen på invandrare har varit lyckad för kommunen. Det är ändå inte säkert att det fungerar överallt i landet, och det kräver mycket av invandrarna.

Sannfinländarna som parti har fått beteckningar nationalistisk och invandringskritisk, Enskilda partimedlemmar går mycket längre i sin kritik av utlänningar som kommer till Finland. På webbens olika finska debattforum har sannfinländarna från Punkalaidun fått hård kritik för sin invandravänliga hållning.

Kvotflyktingarna rotar sig

När kommunen första gången köpte det stora hus som sedan hyrdes ut till Röda korset som flyktingförläggning väckte det debatt i kommunen, berättar Martti Mölsä.

Nuförtiden vet man att det är till kommunens fördel att få huset uthyrt. Och skolan har lärt sig vad som behövs, när man snabbt ska ta emot nya elever från främmande kulturer.

Kvotflyktingarna har anpassat sig så otroligt bra, säger Outi Uusi-Kouvo, och Ari Prihti instämmer.

-Efter de första exemplen på lyckad integration, har det gjort beslutsfattandet enklare. Det finns ingen oenighet eller maktkamp om detta.

Vinst för alla...

Några ekonomiska kalkyler kan inte uppvisas för hur flyktingmottagningen påverkar kommunen. Men de tre kom-

munpolitikerna verkar eniga om att det ger vinst. Själva projektet kostar 84000 euro på två år, och ersätts till största delen av EU.

Visst skolan och hälsovården kostar, men staten ersätter ju de flesta kostnaderna. Den lokala servicenäringen hoppas förstås på fler kunder och intäkter.

Enligt riksdagsledamot Martti Mölsä kan man se hur det blir mer liv och färg på kommunens vägar. Han vill ändå nämna om några asylsökare som gjorde stöldräder i och utanför kommunen. Mölsä påminner om Sannfinländarnas slogan: Hjälpn ska ges där problemen uppstår i ursprungslandet. Det blir mycket dyrare att ta emot flyktingar i Finland.

...och en gnutta medmänsklighet

Ari Prihti som själv är färuppfödare och företagare pekar på nyttan från invandrarna.

- Vi behöver arbetskraft. Punkalaidun är den kommun som har lägst arbetslöshet i regionen. Speciellt flyktingarna från Myanmar är väldigt bra anställda, det kommer barn som fyller skolorna, det är många bra saker, förtecknar Ari Prihti.

Outi Uusi-Kouvo hoppas på en win-win situation, som gynnar både kommun och invandrare.

Frågan om kommunen gör detta för att få ekonomisk nytta eller av medmänsklighet, blir ändå svår att besvara.

-Det skadar inte alls att känna sig som en bra mänska, formulerar sig Outi Uusi-Kouvo.

Punkalaidun lyx efter tio år i flyktingläger

Många andra flyktingar har lämnat kommunen efter några år, men de som kommer från Myanmar har stannat. Det är inte heller så att alla flyktingar som kommer från storstäder i världen hellre vill till Finlands största städer. Har man levt länge på primitiva flyktingläger är också Punkalaidun ett lyxigt ställe, påpekar både politiker och flyktingar själva..

Speciellt sannfinländarna har kritiserat lycksökare och lyxsurfare som enligt den folkliga föreställningen bara väntar sig bidrag och allt färdigt serverat.

Också finländare vill ha bättre levnadsstandard

-Mycket beror på vilka förväntningar och information man har på förhand. Många av asylsökarna har väldigt höga förväntningar, påpekar Martti Mölsä. Flyktingsmugglare kan ha gett fel information och fört dem till fel land. Men kvotflyktingarna vet vart de är på väg och vad som krävs av dem.

Varken Prihti eller Mölsä gillar jämförelsen med de tiotusentals finländare som flyttade till Sverige på 60- och 70-talet.

- Många for till Åbo och Helsingfors också. Mänskor har alltid flyttat över gränserna från ett land till annat, för ett bättre liv. Men de var inga välfärdsflyktingar. De åkte till Sverige för att jobba, inte för att lyfta bidrag, säger Prihti och Mölsä.

Alla vill ha invandrarkandidater

I april blir det kommunalval i Finland. Ari Prihti visar stolt upp en av kandidaterna för det sannfinländska partiet. Det är Sun May Htoo, som har bott sju år i kommunen och numera är finländsk medborgare.

Hon är tänkt att locka invandrarnas röster kommunfullmäktige.

-Här är det bra. Vi kom som kvotflyktingar undan krig och politisk förföljelse. Nästan alla som kommer från Myanmar gillar att bo i mindre byar.

Sun May Htoo har samma erfarenhet som de flesta andra nyinflyttade. – Finskan är svår, och alla papper kan vara svåra att förstå. Hon berömmar kommunens satsning på flyktingprojektet och Maarit Tiittanens insats.

Om Sun May har upplevt tråkigt bemötande i Punkalaidun är det inget hon vill berätta om. Numera jobbar hon som personlig assistent och klarar sig på finska. Varför hon har valt just Sannfinländarna som sitt parti blir ändå obesvarat.

Vappu Berggren: Det är klart - världen har förändrats på 100 år

- Ståhlberg, Relander, Svinhufvud, Kallio, Ryti, Mannerheim, Paasikivi, Kekkonen, Koivisto, Ahtisaari, Halonen och Niinistö!

TEMA

02.02.2017

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO CATA PORTIN

Vappu Berggren har inga problem med att räkna upp samtliga presidenter under Finlands självständighetstid. Själv är hon bara en månad yngre än sitt fosterland Finland.

Den 6 december 1917 godkände Finlands lantdag en självständighetsdeklaration, och Finland blev självständigt från Ryssland. En månad senare föddes Vappu.

Före det var Finland ett storfurstendöme i det ryska kejsardömet i drygt hundra år (1809-1917), och tidigare en del av Sverige.

Det började med ett krig

Vappu Berggren föddes i januari 1918. Samtidigt inleddes inbördeskriget i Finland. Storbönderna, de vita, drabbade samman med de röda arbetarna - med krig och ett stort antal döda, speciellt bland de röda förlorarna, som följde.

Vappus liv har varit enkelt, utan stor dramatik, enligt henne själv. Att snart bli hundra år känns inget extra, att vara lika gammal som Finland är också som det är.

”Du är gammal när ditt barn är 73”

När vi träffar Vappu Berggren i hennes hem har hon besök av sina barn, stödtrupperna.

-Det är då man märker att man är gammal, när det äldsta barnet är 73, och de övriga barnen är i pension. Det känns galet, skämtar Vappu Berggren.

Hon bor envist kvar i sitt eget hem, en stor träbyggnad en bit från centrum av Punkalaidun kommun.

Arbete

Det var här hon började jobba på kafét som sjuttonåring. Hon skulle få en ko som belöning om hon jobbade i tio år. Men efter sex år fick hon en man i stället och lämnade jobbet.

Kaféet lades ner under kriget på 1940-talet, då det inte fanns några varor att sälja. Ransoneringen av livsmedel och lyxprodukter var hård. Efteråt kom huset till försäljning och hon flyttade in med sin man.

Och här har hon bott sedan dess.

Nu är huset moderniserat, men gamla vedspisar och liknande finns kvar.

-Det känns inte så konstigt att bo på den gamla arbetsplatsen, här trivs man, säger Vappu Berggren. Bort vill hon inte flytta.

Förr fanns det barn

Under år 2016 dog det fler människor än det föddes i Finland.

Två undantag finns i tidsperioden. Både under kriget 1918 och under krigsåren 1939-1945 var de döda fler än de födda.

Efter kriget föddes de stora årskullarna, tillkomna i glädjen och den nya tryggheten om bättre tider efter kriget mot Sovjetunionen. Största delen av den generationen har redan gått i pension, resten drömmer om det.

Finland blir allt äldre, det är en sak som har förändrats.

Förr fanns det många barn i kommunen. Vappu själv har fött fem barn. Efter det har det kommit tio barnbarn och sjutton barnbarnsbarn. Det är liv och rörelse när de kommer på besök, konstaterar Vappu Berggren.

Hon behöver numera en rollator för att komma fram i huset, som är handikappanpassat. Hon får hjälp från den kommunala hemsjukvården tre gånger i dygnet.

Receptet: ett enkelt liv?

Hon återkommer flera gånger till hur lite hon kan berätta. Livet har varit enkelt. Hon har huvudsakligen varit hemkommen trogen, och rest ganska lite. Sverige är det enda utland hon har besökt. En gång har hon flugit, på inrikesrutten från Helsingfors till Joensuu.

- Numera förs till och med småbarn till utlandet. När jag var 13 år fick jag för första gången besöka en tågstation, för att se ett tåg. Bara titta på tåget, vi skulle ingenstans, livet var enklare då. Vappu minns det som ett skojigt och spännande minne.

Migrationsvågor fanns också förr

Riktigt många åkte till Sverige för att jobba på 70-talet, också från Punkalaidun, men det blev inte aktuellt för Vappu och hennes man.

Under kriget på 1940-talet sändes många krigsbarn till Sverige, det var brist på allting i Finland.

Efteråt kom också den första invandringsvågen till Punkalaidun – de karelar som måste lämna sina hem på det området som övergick till Sovjetunionen.

Kriget minns Vappu som en dyster tid. Många män stupade, det blev fler och fler hjältegravar på gravgården. Också en av Vappus bröder dog i kriget. Hennes man var befriad från fronten mot Ryssland, men jobbade istället på hemmafronten.

”Skulle gärna leva samma liv en gång till”

Äldre människor i Finland brukar betecknas som nöjda, och det bekräftar Vappu.

-Visst är jag nöjd med mitt liv, mycket nöjd. Jag ångrar ingenting, och skulle gärna leva samma liv en gång till.

Finlands hundraårsjubileum känns inte så extra.

-Det firas av andra. Men det är klart, världen har förändrats väldigt mycket på 100 år.

Folk har det bättre än förr. Det var fattigare då, men folk var nöjda med det de hade. Det fanns jobb för alla. Allt gjordes för hand och med hästkraft under långa dagar.

När Vappu Berggren föddes fanns det mindre än tio hundraåringar i hela Finland.

Nu, när det är dags för Vappu att fylla hundra år, har antalet stigit till närmare 800!

Lättare arbete – maskinerna viktiga

Arbetet idag verkar lättare, med så mycket teknologi och maskiner som underlättar.

Vilken maskin som underlättar Vappus liv mest är svårt att säga.

Mobiltelefonen för kontakterna kanske. Bilar istället för att som förr gå långa sträckor eller åka med häst. Kylskåpet för att få hållbar mat. Eller elektriciteten, det fanns inte i hennes barndomshem. Eller kanske televisionen, som ändå inte är så viktig,

-Underhållningsprogrammen görs för allt yngre människor, det finns ingenting på tv för oss äldre, klagar Vappu Berggren.

Längre arbetskarriär svårt för många

När Vappu gick i pension hade hon jobbat som sömmerska i 15 år. Det jobbet lämnade hon utan större saknad som 65-åring. Men man får intrycket att hon, liksom de flesta kvinnor på landsbygden alltid har haft något jobb att utföra i hemmet, om inte annat så sömnad, handarbete och odlingar på gården.

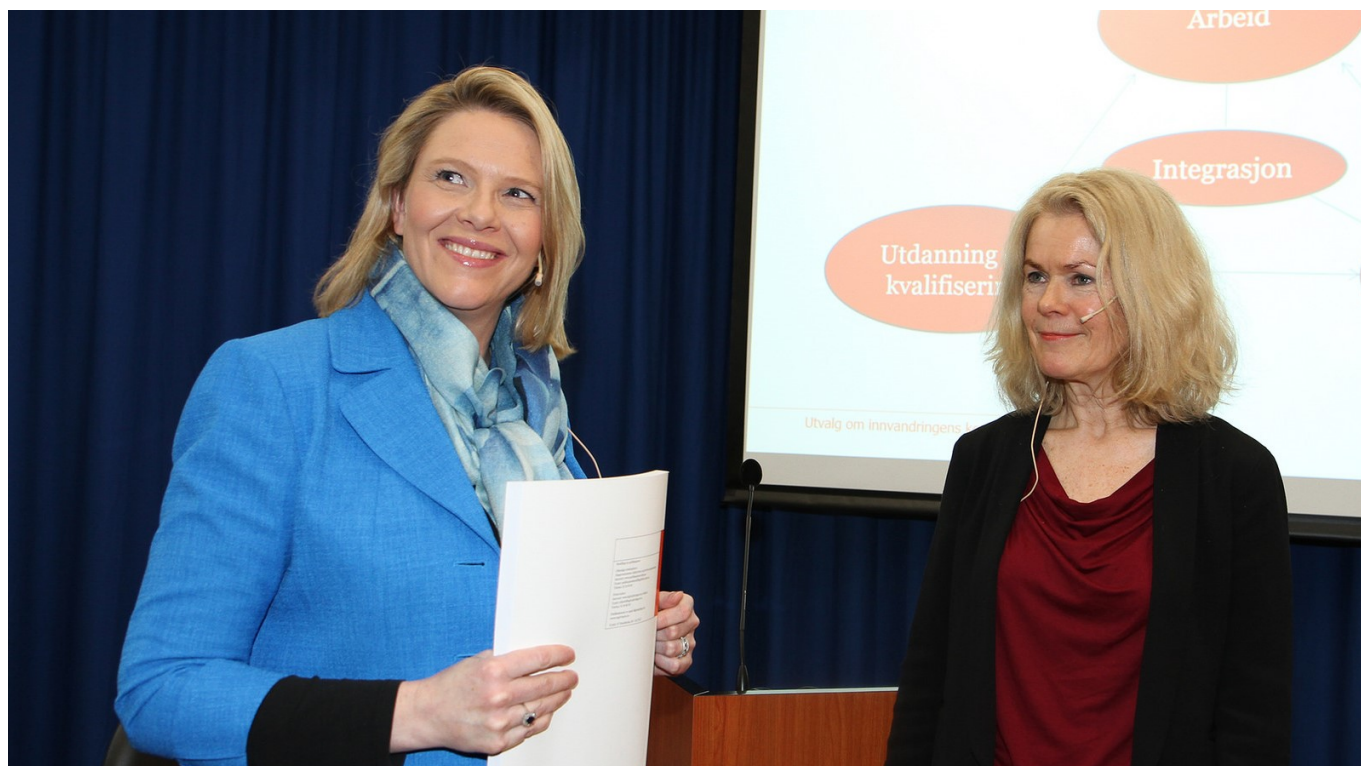
Vappu Berggren hör till de relativt välmående åldringarna. Som 97-åring måste hon ändå sluta gå på gym. Nu behöver hon rollator, och måste vårda sin diabetes. Hemsjukvården besöker henne tre gånger om dagen – barnen kommer däremellan. Annars skulle det knappast vara möjligt att stanna hemma.

Allt fler hundraåringar

I Punkalaidun har kring 30 procent av befolkningen fyllt 65, som är finländsk folkpensionsålder. I hela landet är motsvarande siffra under 20 procent. Man förstår gott att kommunpolitikerna ser sig tvungna att söka efter nya invånare, gärna stora barnfamiljer.

Vappu själv är inte helt säker på om hon hinner med på sin hundraårsdag. Men platsen och cateringen är beställd, och det ska bli en stor fest.

Man brukar tala om generna, hälsosamma levnadsvanor, trädgårdsarbete som en orsak till att uppnå hög ålder. Några andra goda råd kan inte Vappu Berggren ge. Men det blir alltför många som har gjort som hon.

Grete Brochmann lämnade den 1 februari över den andra stora utredningen om invandringens effekter på välfärdsstaten till invandrings- och integrationsminister Sylvi Listhaug, till vänster på bilden ovanför.

"Välfärdsmodellen sårbar för hög invandring av personer med låga kvalifikationer"

För några år sedan fanns det en stor oro för att de nordiska länderna skulle drabbas av en ålderschock. En kraftig minskning av andelen unga och medelålders invånare befarades ge en allt större brist på arbetskraft. Men av de fyra viktigaste faktorerna som påverkar befolkningen, var det bara en som utvecklades helt som förväntat: Det blir allt fler äldre personer.

TEMA

02.02.2017

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Den färskaste utredningen om demografi och de senaste årens stora inflöde av flyktingar och arbetsinvandring är den utredning som presenterades den 1 februari. Den kallas för Brochmann II, eftersom det är den andra stora utredningen om flyktingar som Grete Brochmann varit ledare för. Där dras slutsatsen att en hög invandring av personer med små möjligheter att försörja sig själv, kommer att representera en ytterligare utmaning som kommer öka pressen på de offentliga finanserna ytterligare:

"Den norska välfärdsmodellen är både en resurs och ett problem när det gäller integreringen av invandrarna och deras efterkommande. Modellen är sårbar i förhållande till hög invandring av vuxna människor med låga kvalifikationer."

Samtidigt gör de små ekonomiska skillnaderna och solida utbildningsinstitutioner att invandrarna barn har goda möjligheter. Utvecklingen mellan olika invandrargrupper, som

de från Europa och de från Afrika är emellertid stor. Först 2070 börjar den utjämnas.

Den längsta framskrivningen som görs i rapporten går ända fram till 2146.

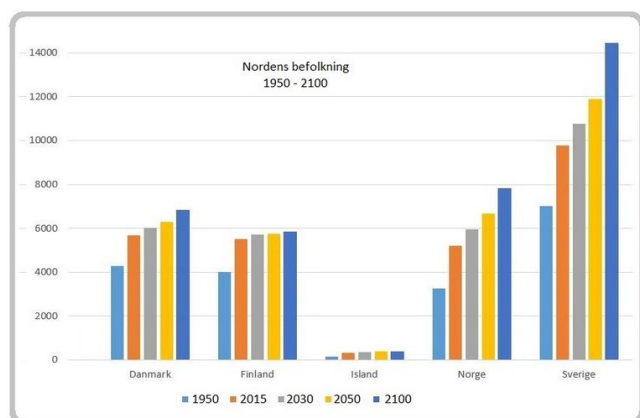
- Då kommer Internet ha existerat i mer än 150 år, kommenterar Aftenpostens Andreas Slettholm och varnar mot att osäkerheten är stor.

Att göra prognoser om hur befolkningen utvecklas kan verka enkelt. För det handlar ju bara om att se hur många som föds, hur många som flyttar in och ut av landet samt hur många som dör. Hur svårt kan det vara?

Men ser man på vad den Statistiska centralbyrån i Sverige trodde vid millennieskiftet, med hur det ser ut idag, bommade SCB grovt. I en rapport från Delegationen för migrationsstudier, Delmi, jämförs prognosen från år 2000 med hur det blev 2015:

- I stället för en prognosticerad nettoinvandring på 15 000 personer per år har den faktiska nettoinvandringen 2000–2015 legat på runt 50 000 årligen. I stället för en sammanlagd nettoinvandring på 240 000 under de femton åren har nettoinvandringen uppgått till 750 000 personer totalt, skriver forskargruppen Bo Malmberg, Thomas Wimark, Jani Turunen och Linn Axelsson.

Att invandringen blev mer än tre gånger så stor som förväntat visar hur osäkra prognoserna är. Om så mycket sker på 15 år, hur stort förtroende kan man då ha för FN:s befolkningsprognos fram till år 2100? Enligt den kommer storleksförhållandena i Norden att ändra sig dramatiskt fram till år 2010:

Källa: World Population Prospects 2015, UN.

Norge, som 2015 var mindre än både Danmark och Finland, går enligt FN:s prognos om bägge dessa länder i antal invånare. Sverige, som 2015 hade 4,2 miljoner fler invånare än Finland, kommer 2100 att ha 8,6 miljoner fler invånare än Finland, som bara ökar med 250 000 invånare under den pe-

rioden. Island blir det första nordiska landet där befolkningen börjar minska.

Om invandringen kan variera med 300 procent hur ser osäkerheten då ut för de andra faktorerna som påverkar befolkningstillväxten?

Inom Norden varierar födelsetalet så att 1000 kvinnor i sin fertila ålder 15-49 år, föder som lägst 1650 barn i Finland och som högst, 1849 barn i Sverige, enligt statistik från år 2015.

Skillnaden kanske inte verkar så stor, men för att hålla antalet invånare på en stabil nivå behöver 1 000 kvinnor föda 2 100 barn, eftersom de också måste reproducera barnets far. Dessutom är det en del kvinnor som inte får barn, samtidigt som en del barn inte når sin reproduktiva ålder.

I Finland är det en stor oro för att födelsetalen år 2016 blir de lägsta på 100 år. Under januari-november i fjol föddes det 48 810 barn. Det är 2 382 färre än för samma period år 2015. Danmark var för några år sedan i en liknande situation. 2013 var födelsetalen de sämsta på 27 år. Men tack vare olika åtgärder och kampanjer lyckades man vända utvecklingen:

Att en nations befolkning blir större anses som en fördel, i alla fall i förhållande till att befolkningen minskar. I år kommer Färöarna fira att de blir fler än 50 000 invånare i mars och i Sverige passerade befolkningen 10 miljoner invånare den 20 januari. SCB hade lagt ut en egen befolkningsklocka på sin hemsida som visade att en ny svensk invånare tillkom i genomsnitt var fjärde minut:

Sveriges befolkning tickar på mot 10 miljoner

9997830

- Modellen har en viss osäkerhet, och SCB kommer först i efterhand att veta när Sveriges befolkning passerat 10 miljoner. Vi kommer inte heller att veta vem det var som

bidrog till att gränsen passerades, det kan ha varit det nyfödda barnet, personen som fick uppehållstillstånd eller den som återinvandrade till Sverige efter några år utomlands, skrev SCB.

- Att vår befolkning växer kraftigare än de flesta andra i Europa är viktigt för att säkra välfärden och pensionernas utveckling. Det ger oss bland de bästa förutsättningarna att långsiktig klara finansieringen av välfärden, sa Annika Strandhäll, socialförsäkringsminister, när klockan passerat tio miljoner.

För välfärden i ett land är den viktigaste siffran försörjningsbördan, det vill säga förhållandet mellan de som är i de yrkesverksamma åldrarna och de som är för unga eller gamla för att arbeta.

För Sveriges del ser det ljusare ut än vad man befarade för några år sedan, på grund av det stora antalet flyktingar som kommit till landet:

- Huvuddelen har bestått av unga människor i åldrarna 15–39 år. Det betyder att invandringen har ändrat den svenska åldersstrukturen. Den stora fyrtiofemtalistgenerationen syns fortfarande i åldersgruppen 65–74 år. Men som ett resultat av invandring och höga födelsetal i slutet av 1980- och början av 1990-talet, finns nu en ny stor grupp i åldrarna mellan 20 och 40 år. Sverige är därför inte det åldrande samhälle man såg framför sig vid millennieskiftet, skriver forskarna på Delmi.

I Norge har det skett en motsvarande stor arbetsinvandring, medan det i Danmark, Island och i synnerhet Finland, ser dystrare ut.

Hög invandring betyder emellertid inte automatiskt att välfärden ökar. Problemet är att det arbete som invandrarna utför inte nödvändigtvis bidrar till att betala välfärden för den befintliga befolkningen, eftersom invandrarna också måste betala för sin egen välfärd.

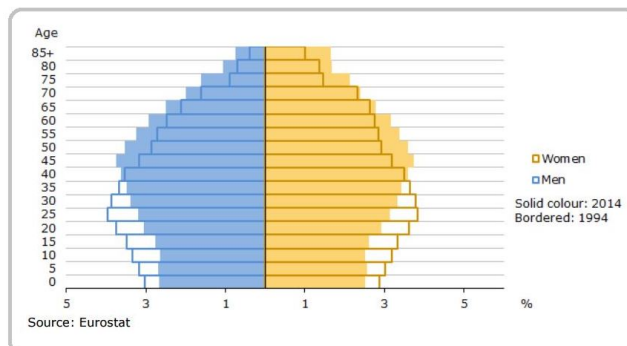
Enligt en beräkningsmodell som ofta används i Danmark som kallas för DREAM, måste flyktingarna komma upp i en sysselsättningsgrad på 65 procent för att nå det målet. Det är något lägre än vad infödda danskar måste nå upp i, 76 procent, för att de inte ska belasta de offentliga finanserna livsloppsett under ett. Skillnaden förklaras med att flyktingarna i genomsnitt är 28 år när de kommer till landet och därför inte behöver skolundervisning som barn.

För att försörjningsbördan i Sverige ska ligga kvar på dagens nivå år 2030 krävs det, trots invandringen, ändå att närmare 600 000 fler sysselsätts än i dag, enligt SCB.

Medan migrationen innebär att människor under ofta dramatiska förhållanden passerar fysiska gränser, är det en mindre dramatisk förändring när yrkesverksamma män-

niskor blir pensionärer – eller allra minst dramatiskt: När de lever flera år längre än vad tidigare generationer har gjort.

Detta är en utveckling som präglar hela Europa. Det som tidigare brukade omtalas som en befolkningspyramid, ser idag mer ut som en sufflé:

Diagrammet visar hur stor andel av den totala befolkningen de olika åldersgrupperna utgör. Källa: Eurostat

Till sist kommer den stora toppen att försvinna och formen mer påminna om en silo. Men innan dess kommer de flesta länder i Europa och Norden att kämpa med att andelen sysselsatta blir allt mindre, samtidigt med att arbetet att vårda de allra äldsta bara ökar.

Kapproing i Torshavn

Færøerne stævner mod drømmemålet - 50.000 indbyggere

I flere måneder – ja mange år, faktisk – har man på Færøerne ventet på det magiske tal 50.000. Men nu kommer det! Den nyeste officielle opdatering siger 49.820, det reelle tal er endnu tættere på de 50.000, og det er nu kun et spørgsmål om uger.

TEMA

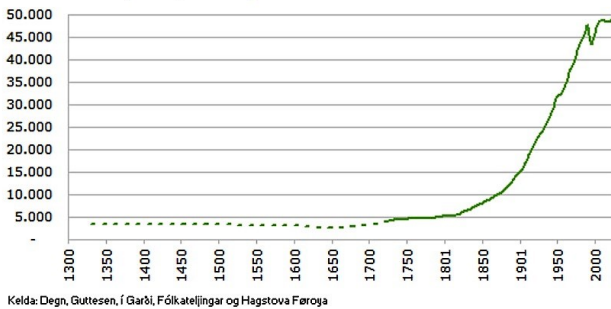
02.02.2017

TEXT: INGI SAMUELSEN, FOTO: BJÖRN LINDAHL

Det er befolkningstallet på Færøerne, vi snakker om. I de gode økonomiske år i 1970'erne og 1980'erne oplevede Færøerne et boom i befolkningen, men det magiske tal – 50.000 – blev aldrig nået før en ødelæggende økonomisk krise satte ind i 1992.

For 10 år siden nærmede befolkningen på Færøerne sig igen de halvt hundrede, men så satte finanskrisen en midlertidig stopper for væksten.

Fólkatal 1330, 1600, 1650 og 1720-2016

Men nu skal det være. Sidst i februar eller først i marts 2017 bliver færinger nummer 50.000 født, eller registrerer sig på folkeregistret som tilflytter. Det har den statistiske myndighed, Hagstovan, lovet.

Dermed kan de færøske myndigheder sætte 'check' for en målsætning, som har stået øverst på den politiske ønskeliste i mange år.

På sit ministerkontor i en af de gamle historiske bygninger på Tinganes i Tórshavn sidder Henrik Old, socialdemokratisk minister med ansvar for transport- og arbejdsmarkedsspørgsmål m.m. og funderer over situationen.

Det går den rigtige vej

- Udviklingen går den rigtige vej, ingen tvivl om det. Det er lykkedes at tiltrække højt kvalificerede færinger til at flytte hjem igen efter endt uddannelse udenlands, og det var blandt de absolut vigtigste målsætninger, som blev stukket ud i sin tid.

Henrik Old refererer til landsstyrets handlingsplan for tilflytning og folkevækst fra 2013.

Henrik Old, socialdemokratisk minister med ansvar for transport- og arbejdsmarkedsspørgsmål, her på Nordisk Råd. Foto: Magnus Fröderberg/Norden.org

Problemet dengang var, at selvom befolkningstallet viste en langsom, men dog konstant stigning, så var det absolut ikke gældende for aldersgruppen i den fødedygtige alder, hvor der var tilbagegang.

Der blev slået akut alarm, og det resulterede bl.a. i denne handlingsplan med 37 konkrete anbefalinger.

Et af problemerne med den færøske befolkningssammensætning er kønsforskellen. Der bor næsten 2.000 flere mænd end kvinder på Færøerne. De seneste år har der dog været en lille udjævning i tallene. I 2007 var der 2,0 procent flere mænd, talt i alle aldersgrupper, nu er der 1,7 procent.

Tunneler binder arbejdsmarkedet sammen

Foruden at være minister for arbejdsmarkedsspørgsmål, så har Henrik Old også ansvaret for samfærdsel og infrastruktur på Færøerne. Netop nu er hans fokus derfor i højere grad vendt mod den undersøiske tunnel mellem Tórshavn og Skálafjord på Eysturoy.

De norske boremaskiner, som skal stå for arbejdet er kørt i stilling for at bore de godt 11 kilometer, som skal afkorte køretiden mellem Klaksvík og Tórshavn med en halv time.

- Med tunnelerne har vi samlet det færøske arbejdsmarked, så at der nu er 90 procent af befolkningen, der kan komme på arbejde uafhængigt af færgeforbindelser. Med tunnelerne og de forbedrede muligheder for at rejse til og fra udlandet, har Færøerne taget nogle kæmpe skridt fremad, og det er også en af grundene til, at færinger og andre nu viser større interesse for at bosætte sig på Færøerne, mener Henrik Old.

Færøerne har i øjeblikket to undersøiske tunneler. Tunnellen mellem Streymoy og Vágur er 4,9 kilometer lang og blev taget i brug i 2002. Tunnellen mellem Eysturoy og Klaksvík på Borðoy er 6,2 kilometer lang og blev taget i brug i 2006. Tunnellen mellem Streymoy og Skálafjord på Eysturoy (illustrationen oven) bliver 11,2 kilometer lang. Arbejdet er gået i gang og forventes færdigt i 2019-20. Tunnellen mellem Streymoy og Sandoy bliver 9,5 kilometer. Arbejdet forventes sat i gang i 2018 og afsluttes i 2023.

Omstillingsparat befolkning

Færøerne har gennem historien oplevet flere økonomiske kriser. Men et kendetegn for færinger er store omstillingsevner, når det kommer til arbejdsmarkedet. I perioder, hvor der har manglet fisk i færøske farvande, rejste færøske mænd til andre lande for at fiske.

Havnen i Tórshavn.

At arbejde væk fra hjemmet har altid været naturligt for en stor del av arbejdsstyrken.

Ved den seneste folketælling 11.11.2011 var der 461 personer med arbejdsplads uden for Færøerne (hovedsaglig i de nordiske lande), svarende til 1,2 procent av arbejdsstyrken.

Henrik Old har sat sig som et mål at sætte disse omstillingsevner i system i fremtiden.

- Når man bor i et lille samfund, er det nødvendigt at vi kan omstille os til de skiftende behov på arbejdsmarkedet. Derfor har jeg et ønske at vi kan få indført en ordning med voksenuddannelse, så at vi hele tiden er i stand til at op- eller omkvalificere den arbejdende befolkning i takt med de behov, som måtte være og som måtte komme, siger Henrik Old.

Omstilling er ifølge Henrik Old ikke kun en udfordring for den eksisterende og i nogen grad ufaglærte del av arbejdsstyrken, den er også en udfordring til de unge, som flytter hjem med en højere uddannelse i bagagen.

Det er vigtigt, at kvinder med højere uddannelse også vælger at blive beboere i Færøerne.

- Mit ønske er, at det færøske samfund og arbejdsmarkedet skal være parat til at tage imod alle dem, som kommer til os og vil være med til at udvikle Færøerne til at tage imod fremtidens udfordringer.

- Dette er selvfølgelig gældende for både færinger, og for for andre, som ønsker at komme til os. Det kunne også være flygtninge, omend netop flygtningepolitikken er et område, som hører under dansk jurisdiktion, og vi derfor ikke har den store indflydelse, siger Henrik Old.

2,8 procent af Færøernes befolkning har en anden rigsborgerskab end dansk. 169 kommer fra Island, 149 fra Filippinerne, 108 fra Thailand og 105 fra Norge. 36 har svensk rigsborgerskab og 16 har finsk. 87 forskellige nationaliteter bor på Færøerne.

De sidste år er der på Færøerne gjort en mere målrettet indsats for at integrere udlændinge til det færøske samfund. Primært ved at give dem introduktion i sprog og kultur. Klaksvík kommune indførte som den første kommune i 2015 en egentlig integrationspolitik med integrationsudvalg og integrationskoordinator.

Pensionsordning lader vente på sig

På Færøerne har skævvridningen i alderspyramiden været et focusområde i mange år. En pensionsreform har derfor i mange år været en politisk målsætning. Dog uden at nogen konkret plan at tage politisk stilling til, dog er kommet på bordet endnu.

Spørgsmålet om pensionsalderen har derfor været kerne-spørgsmål i denne forbindelse.

- Det kan godt være, at vi på et tidspunkt begynder at pille ved pensionsalderen. Det er indlysende, at udviklingen går den vej, at middelalderen vokser, og at borgerne i langt højere grad skal bidrage til bruttonationalproduktet, også efter at de er blevet 67 år.

- Jeg er dog ikke indstillet på at ændre pensionsalderen. Gennem et langt liv på havet, så ved jeg om og kender mange, som er fysisk nedslidte, når de når den pensionsalderen på 67 år og ikke er i stand til at fortsætte på arbejdsmarkedet.

- På den anden side, oplever jeg også mennesker, som uretfærdigt bliver 'smidt ud' af de gode selskab, bare fordi de når et antal år, som ikke passer ind i systemet. Det er urimeligt. Vi bør finde en fleksibel løsning, som giver ældre mennesker mulighed for at bidrage til samfundsudviklingen hvis de ønsker det – på nedsat tid, for eksempel. I den henseende har vores systemer været alt for ufleksible, mener Henrik Old.

De seneste 10 år er antallet af personer over 67 år (pensionsalderen) på Færøerne øget fra 5.750 i 2007 til 7.235 i 2016. I 2007 var 11,9 procent av befolkningen over 67 år. Nu er de 14,7 procent.

Bild av Timothy Heleniak, seniorforskare på Nordregio.

Nyanlända är en av lösningarna på behovet av arbetskraft

Nyanlända kan vara ett viktigt bidrag till arbetsmarknaderna i de åldrande nordiska länderna om de lär sig språket och ges möjlighet till etablering på arbetsmarknaden, särskilt i utkantsområdena som under decennier förlorat många av sina yrkesaktiva unga till storstäderna.

TEMA

02.02.2017

TEXT OCH FOTO: GUNHILD WALLIN

– Migration är bara en av lösningarna på det kommande arbetskraftsbehovet. Det hjälper, men löser inte problemet, säger Timothy Heleniak, seniorforskare på Nordregio.

Nordregio, som har sin hemvist i centrala Stockholm, är ett nordiskt forskningscenter med inriktning på regional utveckling och planering. Det är grundat på initiativ av Nordiska Ministerrådet och forskar bland annat på demografi, landsbygdsutveckling, stadsplanering och hållbar utveckling, regionala innovationer, grön tillväxt och demografi.

Samma dag som intervjun görs, har Sveriges befolkning just passerat tio miljoner. Huvuddelen av ökningen de senaste decennierna beror på immigration.

– Tio miljoner är en bra siffra, men det är viktigt med ett fortsatt långsamt växande, inte minst att det blir fler yngre, eftersom Sverige liksom de andra nordiska länderna har en åldrande befolkning. Visserligen går inte utvecklingen lika fort som i många andra länder, men det sker absolut ett åldrande av befolkningen. Det kommer att bli ett tema i framtiden, både vad gäller arbetskraften, men också vem som ska ta hand om den åldrande befolkningen, säger Timothy Heleniak, amerikan med bred internationell forskningserfarenhet.

Timothy Heleniak, seniorforskare på Nordregio.

Nordregio huserar i ett vackert gammalt hus, på Skeppsholmen mitt i Stockholm. Vårvintersolen skimrar i det omgivande vattnet och tvärs över viken skimtar slottet. Men när Timothy Heleniak presenterar olika scenarier kring befolkningsutvecklingen glöms utsikten snart bort. Skulle till exempel Sverige 2080 vilja bevara dagens försörjningskvot med hjälp av immigration, skulle det behövas ungefär 40 miljoner invånare. Likartade scenarier finns för de andra nordiska länderna.

– Det är ett kontroversiellt scenario och i verkligheten går det inte att ta emot så många, säger Timothy Heleniak.

Han har tillsammans med sina kolleger nyligen avslutat ett projekt på uppdrag av Nordiska Ministerrådets arbetsgrupp "Demografi och välfärd". De har tittat på den demografiska utvecklingen och kopplat den till integration av flyktingar. Hur ser möjligheterna ut för att integrera de nyanlända i jobb

och hur ser hindren ut, särskilt i utkantsområden? Genom olika scenarier skildrar de befolkningsutvecklingen framåt. Om till exempel Sverige hade stoppat invandringen 1970, så skulle befolkningen idag uppgå till åtta miljoner.

I de nordiska länderna föder de flesta kvinnor i genomsnitt två barn, vilket innebär att man håller uppe befolkningsantalet, men problemet med ett sådant scenario är att befolkningen blir allt äldre, vilket gör att försörjningsbördan ökar samtidigt som arbetskraften minskar. I andra europeiska länder, inte minst i Öst- och Sydeuropa är problemen med åldrande befolkning än större än i Norden, eftersom kvinnorna föder färre barn och att vissa av länderna i princip stoppat migrationen av flyktingar.

Svår balansakt

– Att förklara behovet av immigration, samtidigt som det finns en rädsla hos befolkningen för det främmande, är en svår balansakt för politikerna och det verkar som om det i många länder är lättare att sälja idén om murar än behovet av fler invånare, säger Timothy Heleniak.

Under senare år har framförallt Sverige och Norge tagit emot ett stort antal flyktingar jämfört med tidigare. Sett ur ett demografiskt- och arbetsmarknadsperspektiv är det både en möjlighet och en stor utmaning, säger Timothy Heleniak. De som kommer är ofta yngre och i fertil ålder, vilket gör att de föryngrar befolkningen.

– Det här är något nytt för de nordiska länderna och kan innebära både nya idéer och ett tillskott till arbetskraften, säger han.

Många glesbygdskommuner tar också tacksamt emot de nyanlända och ser dem som ett sätt att möta befolkningsutvecklingen och bristen på arbetskraft. I Finland, som 2016 hade det lägsta födelsetalet sedan 1917, finns enligt Nordregio, en samstämmighet att landet behöver utländsk arbetskraft för att i framtiden klara den avfolkning som sker på landsbygden och dess åldrande befolkning.

Samtidigt är det avgörande att de nyanlända så snabbt som möjligt lär sig språket och integreras både på arbetsmarknaden och i samhället. Viktigt är också att hela familjen integreras, eftersom det i de nordiska länderna finns en stark tradition att både män och kvinnor arbetar. Hittills har det inte fungerat särskilt bra att integrera de nyanlända på den svenska arbetsmarknaden. I NordregioNews 3/16 refereras till en nyligen presenterad rapport från OECD visar att bara 22 procent av männen har arbete eller annan sysselsättning efter två år och motsvarande för kvinnor är 8 procent, trots att det politiska målet är att nyanlända ska ha jobb eller vara i studier efter två år.

– Integration handlar inte bara om att förstärka arbetsmarknaden, utan också att få de som kommer delaktiga i samhället. Då kan vi lära av varandra, säger han.

Glesbygden har störst behov

Fram till hösten 2015 har de flesta nyanlända slagit sig ner i storstadsområdena, men det är framför allt i glesbygden som behovet av arbetskraft är som störst – en utveckling som kommer att förstärkas. Nordregio har arbetat med en rad projekt i hela Norden för att se hur flyktingar kan integreras och bli en förstärkning för arbetsmarknaden. En av de kommuner de besökt är Krokom i Jämtlands län, som är en av de kommuner i landet som är bäst på att skapa arbete till sina nyanlända kommuninvånare.

– Det är ett bra exempel på hur integrationskoordinatorer kan arbeta med stöd av politiska beslut och ett aktivt civilt samhälle. De behöver nya människor, har integrerat dem och har fått många av de nyanlända att stanna, säger Timothy Heleniak.

Avgörande för integrationen är också att man utvecklar metoder för validering, hävdar han. Vad kan den som kommer och hur kan kunskapen matchas mot arbetskraftsbehovet? Hur kan till exempel en doktor från Afghanistan använda sina kunskaper, utan att behöva börja med en helt ny grundutbildning?

Samtidigt poängterar han att insatserna för att klara arbetskraftsbehovet i glesbygden måste bedrivas inom många områden. Det räcker inte med att fylla behoven med nyanlända. Man måste också få ungdomarna att vilja stanna kvar. Men att stänga gränserna, bygga murar och återgå till livet innan arbetskrafts- och flyktinginvandring är ingen lösning med tanke på demografin och det växande arbetskraftsbehovet.

– Min personliga uppfattning är att samhällena tjänar på att bli mer multikulturella. Många människor är i rörelse, den boxen är öppen och går inte längre att stänga, säger Timothy Heleniak.

Etableringen av nyanlända kan vara kommuners överlevnad

År 2030 kan glesbygden i Sverige ha tappat en tredjedel av sin arbetsföra befolkning jämfört med 2000. Det betyder sviktande skatteunderlag, större vårdbehov och brist på arbetskraft. I många kommuner står nu hoppet till framgångsrik etablering av nyanlända. Krokoms kommun är en av dem.

NYHET

02.02.2017

TEXT: GUNHILD WALLIN

– Den vanligaste frågan vi får från invånarna i kommunen är ”Vad gör ni för att flyktingarna ska stanna?” Vår största utmaning framåt är inte flyktingarna utan hur vi ska rekrytera arbetskraft, säger Elisabeth Wickzell, integrationschef i Krokoms kommun.

Krokoms kommun är en av de tio kommunerna i landet som lyckats bäst med att integrera nyanlända, visar färskta siffror från Arbetsförmedlingen. Efter två år har 56 procent av de flyktingar som kommit till kommunen någon form av arbete, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet på 27 procent.

– Vi gör många parallella insatser och här finns både ett stort engagemang och en stor kreativitet när det gäller att få nyanlända i jobb, säger hon.

Åre-Krokom modellen

Också grannkommunen Åre ligger högt på listan – där är 53 procent av de nyanlända i arbete efter två år. De båda kommunerna talar om Åre-Krokom-modellen och har ett ständigt utbyte med varandra för att få idéer och tips om hur de kan utveckla arbetet. Det började med att integrationsansvariga i Åre var mentor för kolleger i Krokom, men så småningom har det ersatts av ett mer jämställt utbyte.

– Vi stjälar idéer fram och tillbaka från varandra. Ibland är det som ett racerlopp – ibland drar den ena och ibland den andra. Det sporrar oss på ett positivt sätt och vi har båda målet att bli bäst i Sverige på att få nyanlända i jobb, säger Elisabeth Wickzell.

När en person anländer till Sverige ligger det ekonomiska ansvaret på staten de första två åren och det är Arbetsförmedlingen som har huvudansvaret för den nyanländes etablering på arbetsmarknaden. I Krokom har man inte låtit sig nöja med detta, utan kommunen är själv aktiv från den dag den nyanlände kommer och har ett nära samarbete med Arbetsförmedlingen, bland annat delar man på en tjänst som etableringskoordinator.

– De nyanlända får det bästa från två världar. De får arbetsförmedlingens kunskap och vår frihet. Vi sitter också i samma hus och har en rad gemensamma projekt, säger Elisabeth Wickzell.

Riktade insatser mot äldreomsorgen

Kommunen är liten och det underlättar, anser hon. Det blir lättare att ha koll både på de som kommer och vad de kan, men också vad arbetsgivarna i den till ytan stora kommunen behöver. Ofta inleds mötet mellan den nyanlände och arbetsgivaren med språkpraktik, som övergår till praktikplats och som därefter blir jobb med anställningsstöd. Förhoppningen är att processen slutar med ett vanligt jobb.

– Vi följer också upp hur det går ute hos arbetsgivarna. Ibland kan det vara små saker som stör, till exempel hur det fungerar med kaffekassan, berättar Elisabeth Wickzell.

Att få in flyktingarna på arbetsmarknaden är viktigt för integration och självförsörjande, men är också en nödvändighet för arbetsmarknaden. Centralorten Krokom har stor inflyttning, medan kommunens glesbygdsområden tappar folk. Med de nyanlända kan skolor räddas och förhoppningen är att de också söker sig till bristyrkena, inte minst äldreomsorgen, där det blivit allt svårare att rekrytera år för år.

– Min fasta övertygelse är att det är helt nödvändigt att lyckas med att etablera nyanlända för att vi ska klara framtidens behov av arbetskraft, säger Elisabeth Wickzell.

Hon får medhåll av Anna Berkestedt Jonsson, socialchef i Krokom.

– Nu gäller det att skapa bra vägar in till bristyrken. Fram till 2020 ska det rekryteras 128 000 undersköterskor till äldreomsorgen. Det klarar vi inte utan de nyanlända, säger Anna Berkestedt Jonsson.

Kommunen arbetar därför med riktade insatser mot äldreomsorgen. Den nyanlände paras ihop med en svenskfödd person, som står långt från arbetsmarknaden. Den nyanländes energi kombineras med den svenskföddes språkkunskaper. Tillsammans bildar de ett serviceteam som till exempel tvättar, viker tvätt, städar, dukar borden inför måltiderna med mera. På så sätt frigörs tid för undersköterskorna och de får koncentrera sig på det de kan bäst, vilket i förlängningen kan öka yrkets status. Kommunal, facket som organiserar undersköterskor är positiva.

– Ibland fungerar det fantastiskt, andra gånger sämre, men det finns ingen som inte gillar konceptet, säger Anna Berkestedt Jonsson.

Vågar ta i problemen

Naturligtvis är det inte bara oproblematiskt med flyktingarna, men kommunen har hela tiden försökt att vara öppna med problem som kan uppstå och också varit aktiva med information, så att medborgarna haft chans att förhålla sig till den process som till exempel ett boende för ensamkommande innebär. Eftersom många av dem som arbetar med integration, själva har en utländsk bakgrund, vet de ofta vad som kan skapa problem.

– Vi har varit öppna med problem som kan uppstå, till exempel jämlikhet mellan män och kvinnor och huruvida de ensamkommande verkligen är arton år eller inte.

Hon, liksom socialchef Ann Berkestedt Jonsson, prisar alla frivilliga krafter som är aktiva med allt från språkstöd till olika aktiviteter. Kommunen stöttar upp olika aktiviteter ekonomiskt och också med personal om det behövs.

– Att vi lyckats så bra beror på en kombination av duktiga, engagerade yrkespersoner och engagerade samhällsmedborgare, säger Ann Berkestedt Jonsson.

En viktig faktor för att integrationsarbetet fungerar är att det satsats både på vuxna och barnen. Trivs barnen, så blir föräldrarna trygga och kan ägna sig åt att komma in i det nya samhället och att lära sig språket.

Exemplen på det frivilliga engagemanget är många. Anna Berkestedt Jonsson nämner sin egen idrottsförening Nälden IF som exempel. När flyktingströmmen kom bestämde idrottsföreningen att alla barn i kommunen skulle ha chans att idrotta. Hockeyutrustningar och skidor samlades in och idag är barn från Somalia, Sudan och Afghanistan fullfjädrade medlemmar i det lokala hockeylaget.

- Det är jättehäftigt att se, säger hon och tillägger:
- Man ska aldrig underskatta föreningslivet.

Anna Berkestedt Jonssons råd till andra kommuner som arbetar med integration är att se den potential som flyktingarna innebär.

- Det är viktigt att ha inställningen att alla människor vill bli självförsörjande. Och har man kommit hit den svåra vägen över Medelhavet, så har man kraft. Försök se potentialen, möjligheterna och inte problemen, säger hon.

Jobpræmie skal skaffe flere danske langtidsledige i arbejde

En kontant pengepræmie venter danskere, som får job efter lang tid på kontanthjælp. Samtidig er der stort fokus på at hjælpe langtidsledige kontanthjælpsmodtagere til småjob. En ekspert tvivler på, at det økonomiske incitament er tilstrækkeligt.

NYHET

02.02.2017

TEXT: MARIE PREISLER

2.500 danske kroner om måneden i skattefri præmie for at arbejde. Sådan lyder tilbuddet til langtidsledige danskere fra den danske regering, som har fremsat lovforslag om en jobpræmie på op til 10 procent af arbejdsindkomsten i højst 18 måneder – det vil sige i alt op til 45.000 danske kroner.

Jobpræmieordningen træder efter planen i kraft 1. april og vil gælde i to år og er et målrettet tilbud til ca. 164.000 danskere som i en lang sammenhængende periode har været uden job og modtaget offentlig forsørgelse i form af kontanthjælp eller dagpenge.

Beskæftigelsesminister Troels Lund Poulsen fra partiet Venstre har begrundet indførelsen af jobpræmien med, at langtidsledige skal opleve, at det giver flere penge på husholdningsbudgettet at komme i arbejde. Men om det vil få flere langtidsledige i arbejde, er tvivlsomt, mener Henning Jørgensen, professor på Aalborg Universitets Center for Arbejdsmarkedsforskning, CARMA:

- Danske beslutningstagere har stor tiltro til økonomiske incitamenter og tror nu, at de med en gulerod kan skabe større motivation til job, men de hidtidige erfaringer med jobpræmie er meget negative både Danmark og udlandet, siger han.

Forsøgt af både rød og blå blok

Jobpræmie har tidligere været forsøgt af både rød og blå blok, men uden at det fik ret mange langtidsledige i arbejde, vurderer Henning Jørgensen. Den nye præmie er højere end de tidligere, men han tror ikke, at en større sum penge gør forskellen. For diagnosen er skæv, mener han.

- Forskning tyder på, at manglende motivation til arbejde ikke er langtidslediges primære problem. Deres problem er snarere en manglende mulighed for at stille deres arbejdskraft til rådighed på det åbne arbejdsmarked. Blandt andet

fordi langtidsledige ofte har meget andet at slås med end ledighed, eksempelvis sygdom eller sociale problemer.

Det problem løser en pengepræmie ikke, fastslår professoren. Han anbefaler en meget tålmodig tilgang og en tilbagevenden til 1990ernes individuelle handlingsplaner for den enkelte langtidsledige.

Flere i småjob

Jobpræmien er den seneste af en række økonomiske incitamenter i forhold til langtidsledige kontanthjælpsmodtagere. I april 2016 indførte et flertal i Folketinget loft over kontanthjælpen og en såkaldt 225-timersregel, som indebærer, at kontanthjælpsmodtagere skal arbejde 225 timer om året for at bevare den fulde ydelse.

Det krav har tilsyneladende haft effekt: Efter indførelsen af 225-timersreglen er andelen af kontanthjælpsmodtagere, der arbejder ved siden af kontanthjælpen steget markant. Med selv få timers arbejde hver uge kan kontanthjælpsmodtagere undgå at få nedsat deres kontanthjælpsydelse, og en nylig analyse fra Beskæftigelsesministeriet viser, at 25 procent flere kontanthjælpsmodtagere fandt et arbejde ved siden af ydelsen fra april til september 2016.

Jobcentrene i en række danske kommuner arbejder systematisk på at hjælpe langtidsledige kontanthjælpsmodtagere og andre udsatte borgere med at finde småjob. En ny pjece fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, STAR, der hører under Beskæftigelsesministeriet, skal inspirere alle kommuners jobcentre til at arbejde endnu mere målrettet med at hjælpe borgere på kanten af arbejdsmarkedet i gang med småjob, der ikke støttes med offentlige midler.

”Erfaringerne på området er, at selv få timer kan øge motivationen og troen på arbejde, og at kommunerne i højere grad skal udnytte, at der er masser af job på det danske arbejdsmarked på kun få timer,” hedder det blandt andet i inspira-

tionspjece, der har titlen: "Hvordan opnår borgere i kanten af arbejdsmarkedet ordinære løntimer?".

Jobcafé med perspektiv

Jobcenteret i Danmarks næststørste kommune, Aarhus, har foreløbig hjulpet op mod 200 borgere til småjob på ordinære vilkår ved tilbyde aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere og borgere i ressourceforløb målrettet hjælp til at finde småjob. En jobcafé er det centrale element i Aarhus Kommunes styrkede indsats over for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere.

Jobcaféen hjælper med eksempelvis at finde konkrete jobåbninger via søgekanaler på nettet, borgerne kan få træning i at kontakte en virksomhed, brug af netværk i jobsøgningen og hjælp til at udarbejde et CV og til at forberede en jobsamtale.

Deltagelse i jobcaféen er frivillig og tilmelding sker via virksomhedskonsulent eller sagsbehandler i jobcenteret. Der har hidtil været stor søgning til jobcaféen, og ofte kommer borgerne igen flere gange - eksempelvis for at få feedback på en ansøgning, som de arbejder på, eller for at forberede en jobsamtale, fortæller afdelingsleder i Aarhus Kommune, Trine Thomsen.

Sung er en af de borgere, der har fået hjælp i Aarhus Kommune jobcafé til at finde et småjob. Han er 35 år og har anden etnisk baggrund end dansk. Han har i mange år været på offentlige ydelser, senest i et ressourceforløb. Han bor alene, har en bipolar affektiv sindslidelse og er periodevis stofmisbruger.

I samtaler med jobcenteret fandt Sung frem til, at han var meget motiveret for at anvende de sprogkompetencer, han havde opbygget ved at tolke i eget netværk og efter fem års studier på et universitet. En virksomhedskonsulent i jobcenteret vurderede, at disse kompetencer gav Sung mulighed for et ordinært lønnet job på deltid og fandt i avisen et stillingsopslag på et vikarjob i en privat tolkevirksomhed.

I jobcentrets jobcafé fik Sung hjælp til at skrive en jobsøgning til tolkevirksomheden og til at tilrette sit CV. Han sendte en ansøgning og blev indkaldt til en jobsamtale, og inden jobsamtalen fik han igen assistance i jobcaféen, hvor en medarbejder hjalp ham med forberedelserne, herunder drøftede med ham, hvilke spørgsmål arbejdsgiveren kunne stille, og hvor meget han skulle fortælle om sin sygdom. Sung gennemførte selv jobsamtalen og fik jobbet.

Norge i juridisk knipa om utstationeringsdirektivet

I Norge är det arbetsmarknadens parter som har ansvar för lönebildningen och därför är det de som måste lösa problemet. Det är den norska regeringens budskap till Eftas övervakningsmyndighet ESA.

NYHET

02.02.2017

TEXT: KERSTIN AHLBERG, REDAKTÖR EU & ARBETSRÄTT

ESA anser att Norge bryter mot EES-avtalet genom att kräva att företag som utstationerar arbetstagare dit ska ersätta dem för resor, kost och logi enligt allmängiltiga norska kollektivavtal.

Den norska regeringens skrivelse är ovanlig i sitt slag. Den är ett svar på en så kallad formell underrättelse som är första steget i en process där ESA till sist kan dra Norge inför Efta-domstolen. Det vanliga i den här typen av skriftväxlingar är att regeringarna använder juridiska argument för att övertyga övervakningsmyndigheten (EU-kommissionen för EU-ländernas del) om att den har fel.

Vädjar om kompromiss

Det händer förstås också en regering ger med sig och lovar att ändra lagstiftningen. Den här gången vädjar regeringen – med hänvisning till den norska arbetsmarknadsmodellen – om att ESA ska gå med på en kompromiss. Den anser fortfarande att de norska reglerna är förenliga med EES-avtalet, men tror samtidigt att arbetsmarknadens parter är beredda att förhandla fram en lösning som tillgodoser ESA:s synpunkter bara de får tillräckligt med tid på sig.

Så vad handlar konflikten om i sak? Det hela började 2009 med att nio företag inom skepps- och varvsindustrin gick till domstol för att slippa betala en rad olika ersättningar enligt kollektivavtalet för branschen. De menade att Tariffnemndas beslut att allmängiltigförklara kollektivavtalsbestämmelserna var ogiltigt eftersom det stred mot EU:s utstationeringsdirektiv och EES-avtalets regler om fri rörlighet för tjänster.

Twisten hamnade så småningom i Efta-domstolen som delvis höll med företagen. Norge kan inte kräva att utstationerande företag betalar arbetstagarnas resor när de börjar och slutar sitt arbete i landet plus ett ”rimligt” antal hemresor under tiden, och inte heller att de betalar arbetstagarnas kost och logi i Norge, menade Efta-domstolen.

Dömde tvärtemot

När Efta-domstolen alltså hade uttalat sig om hur EES-rätten skulle tolkas var det norska Høyesteretts tur att avgöra målet i sak. Och den dömde tvärtemot mot vad Efta-domstolen hade sagt! I mars 2013 slog Høyesterett fast att Tariffnemndas beslut att allmängiltigförklara bestämmelserna var förenligt med EES-avtalet och skulle stå fast. Den motiverade sin slutsats med att reglerna har avgörande betydelse för stabiliteten i det norska lönebildningssystemet och samhällsekonomin.

Domen väckte enorm uppståndelse inte minst bland domarna i Efta-domstolen. De kritiserade Høyesterett offentligt. Arbetsgivarna gav sig inte heller. Mycket snart lämnade Näringslivets Hovedorganisasjon, NHO, in ett klagomål till ESA, som alltså tog upp frågan. Och nu gäller kritiken från ESA inte bara anställningsvillkoren i varvsindustrin. Efter Høyesteretts dom har Tariffnemnda också allmängiltigförklarat liknande bestämmelser i kollektivavtalen för byggbranschen och för städbranschen. Det är inte tillåtet, menar ESA.

Svår sits

Skrivelsen från ESA har satt den norska regeringen i en svår sits. Den kan inte gärna hålla med om att landets högsta domstol har dömt fel. Samtidigt är den tvingad att göra något om den inte vill att saken hamnar i Efta-domstolen – som ju redan har tagit ställning i sak. Då har regeringen tagit fasta på något som ESA själv skriver i sitt brev, nämligen att den här typen av förmåner kan ingå i minimilönen enligt utstationeringsdirektivet om de är utformade på ett annat sätt än i de norska kollektivavtalen. Övervakningsmyndigheten hänvisar till domen i det finska målet Sähköalojen Ammattiliitto där EU-domstolen härom året godkände standardiserade dagtraktamenten och reseersättningar som inte var kopplade till arbetstagarens faktiska kostnader för resa och uppehålle.

Det ger underlag för att hitta lösningar som både är förenliga med utstationeringsdirektivet och tillvaratar de viktiga hän-

syn som Høyesteretts dom bygger på, skriver regeringen. I linje med det norska lönebildningssystemet måste lösningen utformas av arbetsmarknadens parter, och dessa har visat sig villiga att försöka ändra kollektivavtalens regler om resa, kost och logi. Därefter kan Tariffnemnda välja att allmängiltigförklara dem. På detta sätt griper man inte in i parternas autonomi i onödan, vilket bidrar till robusta och långsiktiga lösningar.

Vill ha mer tid

Regeringen påpekar att den inte kan garantera vare sig att parterna kan enas eller vad en uppgörelse kan innehålla, men att den har gott hopp. Det är dock viktigt att de får tillräckligt med tid på sig för att förankra processen inom sina organisationer, och man kan sannolikt inte räkna med resultat förrän i samband med avtalsförhandlingarna 2018.

Inte desto mindre är parterna satta under press. I förhållande till EES är det staten som har ansvar för att norska regler inte strider mot EES-rätten, och regeringen försäkrar att den fortlöpande kommer att pröva om den behöver vidta mer aktiva åtgärder för att ”säkra en mer effektiv lösning av saken”. Under sådana omständigheter torde arbetsgivarorganisationer och fackförbund föredra att lösa problemet själva.

Nu återstår att se om ESA är beredd att vänta in avtalsförhandlingarna. Det skulle vittna om dåligt politiskt gehör att inte göra det nu, när EU:s medlemsländer just håller på att förhandla om ändringar i utstationeringsdirektivet och Europeiska kommissionen har lanserat idén om en europeisk social pelare. I båda fallen kämpar de nordiska länderna för att bevara den särställning som kollektivavtalen har här. Det borde få ESA att vila på hanen.